

BETHLEN KATA
ÉLETEMNEK FOLYÁSA

Születtem ez nyomorúsággal telyjes Világra, az Én Istenemnek jó tetszéséből, Bonyhán, MDCC-dik Esztendőben, Szent András Havának XXV-dik Napján: melly Kalendárium szerint Katalin emlékezetére rendeltetett. Tetszett azért Édes szülémnek-is a' Szent Keresztségnek Vize által való Meg-mosztatásomkor azt a' Nevet nékem adni, hogy a' Kristus' Véré által Bűn botsánatot váró Hivek közzé számláltatván, lenne a' Kristus' Tagját illető Szent Életre való serkentésemre. Hozott pedig a' Felséges Isten e' Világra Ép Tetemekkel, Kristuson fundált igaz Hitben és Vallásban való 's ez Hazában szép Rendben és Méltóságban helyheztetett Szülék által. Mellyért utólso pihenésemig ditsérlek tégedet Én Istenem!

Mert úgyan-is Világi 's Testi Életem'Eredetét vettem Gróf Bethleni Bethlen Sámuel Urtól, Küküllő Vármegyének Fő Ispányja, és Maros Széknek Fő Kapitányjától, ki Bethlen Jánosnak Erdély Országa' Fő Kantzelláriussának fia és a' Nevezetes Bethlen Miklósnek Testvér Ötse volt és Nagy Borbára asszonytól, a' Borsai Nagy Tamásnak Édes Leányjától: kinek a' Fiú Ágon, és egész azon Nagy Familianak magában vége-is szakadott. Mert nem hagyott maga után a' Familiát fen-tartó Fiú Magzatot; hanem három Leányokat, úgy-mint: Nagy 'Sofiát, ki Házassági Élet által köttetett volt Dániel Péter Úrhoz, Nagy Klárát, kinek Férje volt Gróf Bethlen Elek és Nagy Borbárát ki a' tisztességes Házassági Életre adatott volt Gróf Bethlen Sámuel Urnak, 1683. Esztendőben. Kiknek XXIV. Esztendőkig együtt való kedves Házassági Eletek által e' Világra születtenek Bethlen István, ki megholt 1686. Esztendőben. Klára, ki meg-holt 1691-ben, György, ki maga meghalván, két Fiai maradtanak. Ádám,

Sámuel, Imre, Én Kata és Farkas, kik Ötön még Isten' Kegyelmeiből Életben vagyunk.

Neveltetem azon Édes Atyai és Anyai kezek alatt, szintén MDCCVIII. Esztendei Böjt elő Havának hetedik Napjáig: midőn Isten' bölcs tetszéséből, és senkitől nem függő szabad akaratjából, Édes Atyánkat Gróf Bethlen Sámuelt ki-szollította ez árnyék Világból Szebenben, ki-is temettetett-el Keresden. E'képen tetszett az Ur Istennek még Kisden koromban a' gyámoltalan Árvák' Seregébe bé-irni, és egyszer'smind mint-egy előre jelül adni, hogy Életemnek jobb részét Árvaságban kellene el-töltenem.

Az akkor, már egy néhány Esztendőktől fogva Rákotzi Ferentztől indított, és fenn forgó háborúság igen nehézzé tévén az Özvegyeknek és Árváknak sorsát, köttetett vala Édes Anyánk az másodszori tisztességes Házassági kötél által, Báró Haller István Urhoz, az Ország' akkori Praesidenséhez, ki-is lévén idegen Vallású, lehetett volna sok kesergettetésemre, sőt Gyermeki Idömhöz képest, Lelki nagy káromra-is; de az örökké áldandó Isten, azt az Jó Lelkü Urat úgy igazgatta, hogy nem tsak nem ellenzette azt, hogy Vallásunkon való Tanító legyen Házában mellettünk, hanem maga Gyermekeit-is az által tanitattni kívánta. Szent Kezeidet tsókolom Édes Atyám, ebben a' Te Irgalmasságodra emlékezvén, óh melly tsúdálatosok a' Te tselekedeteid a' tiéid körül, az ő jovokra mindenekben fel-segélled az Idvességre.

Annak utánna neveltetem az Édes Anyai gondviselő kéz alatt, szintén az MDCCXVII. Esztendőnek Szent Mihály' Haváig, azon Hónak tizen-egyedik Napján, mind Magamnak 's mind Testvér kedves Atyámfiainak akaratjok ellen, Idvezült Édes Anyámtól adatattam soha eléggé meg nem siratható keserves Házasságra, Vallásomon kívül valóhoz. Melly Házasságban, Férjem mind szép Uri Familiájára nézve, mind pedig maga Személyjére nézve, illendő és elégedendő szerentse-is lett volna, ha velem azon egy Hitben és Vallásban való lett volna. De másként lévén a' dolog, az által a' Házasság által, mind ez mái napig való szörnyü nagy bánatra és kísértetre tétettem-ki: mivel-hogy ez felemás Házasságnak keserü Gyümölsét szüntelen kóstoltatta Isten Én velem. Noha pedig Édes Szülő Anyámtól magamnak telyjes akaratom ellen adattattam ez szerentsétlen Házasságra; Én mind az által ebben senkit nem okozok; hanem meg-ismérem az Istennek igaz Utait: mert jól tudom Én azt, hogy kisebb dolog-is az Isten' bölts vége-

zése nélkül véghez nem mégyen. Ez vólt irántam-is az ő Fel-sége szent tetszése, hogy Én ez szörnyü kísértetekkel küszköd-jem. Légyen ez után-is az ő szent akarátja szerént minden dolgom.

Ez Én Lelkem' keserüségét szerző Házasságom pedig e' szerént ment véghez: Az Ezer hétszáz tizen-hetedik Esztendő-ben lévén az Törökkel való Hadakozás Nandor Fejér-Vár' táján, ez Hazában igen nagy félelem vólt a' Pogányok' bé ütésétől, a' mint-hogy bé-is ütötenek Besztertzénél a' Tatárok, és egy néhány Vármegyékben igen nagy rablást, és sok károkat tette-nek. Minden Uri Rendek azért Városokba költöztenek lakni, az bátorságosabban való meg-maradásért, a' mellyet tseleke-dett Idvezült Édes Anyánk-is: ki Szebenben lakván velünk együtt, ott Gróf Haller László kezdett Engemet magának kéretni az Házassági Éltre, Idvezült Édes Anyámtól; kit-is Gyermekségétől fogva, mivel-hogy mostoha Fia-is vólt, igen szeretett.

Nem lévén Nékem semmi kedvem és hajlandóságom, ez idegen Vallású Személyjel való Házassági Éltre, ez jelen való Világ szerént jó szerentsémnek el-mellőzését Idvezült Édes Anyám igen sajnállotta, mellyre nézve alattomban egyet értet Biró Sámuelné Dániel Klára Aszszonyjal, a' ki Atyafiú-is vólt, hogy valami mesterséggel akaratomat hajtsa az jelen-való al-kamatosságnak kedvellésére; nem-is múlatott-el semmit egy egész Hónapnak el-telése alatt, a' mivel meg nem próbált volna, de Engemet arra nem vehetett. Végre kedves Testvér Bátyám Bethlen Ádám Uram megtudván ezen kísérgettetésemet, szem-ben fogta, és igen keményen meg-dorgálta Biró Sámuelné Aszszonyomat, mondván: Mitsoda Lelki ismérettel munká-lodja idegen Vallású Férjhez való menetelemet? rendeletlen dolog a' mellyre akar venni. Vévén azért eszébe, hogy kedves Atyámfiainak ezen egyenetlen Házasság nem tetszik, meg-szünt a' közben-járástól, és soha többé azt nem folytatta.

Az után Gróf Haller László, vette-fel közben-járóul Köleséri Sámuel, akkori Feleségével Bethlen Judit Aszszonyjal, a' kit-is, mint-hogy igen okos és nagy tanátsú Embernek tar-tottak abban az Időben, jovallását igen bé-szokták vólt venni és követni. Ennek tanátsa, mellyet adott Édes Anyámnak, rontott-meg Engemet-is; mert járván ezen dologban minden haszon nélkül, egy Vasárnap Estve a' Jegy Gyűrüt el-hozta, és Idvezült Édes Anyám' kezénél hagyta, mellyben Én semmit nem tudtam: ki-is, egy ideig magánál tartván, végre illy ke-

mény és Engemet meg-rettentő szókkal Kezembe ad: Ha Gyerme kemnek akard hogy tartsalak, ezt a' Gyürüt vedd-el; ha pedig nem, én soha tégedet Gyerme kemnek nem tartalak, és mindenemből ki-is tagadlak. Oh kemény szók, Világ' joi- val élni akaró Ifjúi Elméhez, Édes Anyjához mindenben Enge- delmességet mutatni kívánó, 's-e' féle Probákhoz szokatlan Leányhoz! Mit tudtam azért tenni, még vissza szóllani-is nem mervén, a' Gyürüt elvévém. Oh szerentsétlen óra! a' melly másoknak nagy örömet szokott szerzeni, nékem szerzett ki- mondhatatlan keserüséget és szomorúságot; mert el-szemlél- vén a' két-féle Vallásúak' különböző isteni tiszteleteket, köny- nyen fel háborodó Életeket, és e'féle Házasságnak egyéb mér- ges Gyümöltseit, olly nagy kísértetben és gyötrelemben voltam azon az egész Éjtszakán, mellyet le-irnom nem lehet. Ugy-hogy, azt látván Idvezült Édes Anyám-is, magát a' keserves sirástól ezen dologért nem tartóztathatta. Még-is mind azon által hogy a' Gyürüt vissza küldje, siralmas kérésemmel-is arra nem ve- hettem, söt végre olly keményen meg-feddett, hogy többé meg sem mértem említeni. Oh Én Ifjúságomnak Istene! a' ki meg-engedted, hogy illy kísértetbe essem; de nem engedted, hogy abban el-vezzek, a' Te Irgalmasságodról emlékezem, légyen áldott a' Te Szent Neved örökké.

Ennyire menvén a dolog, kedves Testvér Atyámfiat kér- tem arra, hogy lennének munkások ez kellelten szövetkezés- nek fel-bontásában, hogy valamiképen ez tökéletességre ne menyjen. El-is követett mindent kedves Testvér Atyámfia Bethlen Ádám Uram, mint nagyobb Atyafi, mind Idvezült Édes Anyánk előtt, mind másútt, de a' mit a' Bölts Isten végezett, azt az halandó Ember el nem bontja.

Egyet értett azért a' Gróf Haller László Atyjafiaival, a' kik hasonlóképen ellenzették azt, hogy idegen Vallásút ne vinne Familiájokba az Atyjokfia, 's e' szerént el ne venne. Véghez-is vitték azt egyezett akarattal, az a'kori Pápista Püspök előtt, (:ki-is volt Martonfi Márton:) hogy minden Szerzetbéli Papok- nak Parantsolatot adna ki, hogy minket külömben egybe ne eskessenek, hanem-ha Én Pápistává lések, ez Parantsolat minden-felé ki-ment az Országban.

Azonban Szebenben Hirtelen Pestis kezdetvén, onnan az Uri rendek el-széledtenek. Idvezült Édes Anyám-is velem együtt ki-ment Rétenbe; Haller László pedig Fejér-egy-házára. Én-is voltam immár nagy Szívbéli örömben, hogy az Isten a' Püspök' Parantsolatja által ezen dolgot el-bontotta, 's éppen nem-is

gondoltam, hogy ez már soha-is meg-lehessen. De szemléld-el, mint nem tehet az Ember semmit, melly kevés ideig tartott az én örömem, 's vége szakadt remétségemnek.

Egy Udvarhelyji túdatlan Barát szintén köldülni ki ment vólt akkor, midön a' Püspök' Parantsolatja érkezett Udvarhelyre, 's ő abban semmit nem tudott. Ez egy Szombaton Estvére érkezett Haller Lászlóhoz Fejér-egy-házára, ki-is valamint Én vártam a' töle való meg-válást, úgy kereste minden úton módon 'a velem való egyben kelést, figyelmeztvén az alkalmatosságokra. Beszélget azért a' Baráttal, és alattomban ki-tanúlja, hogy a' Barát semmit nem tud a' Püspök Parantsolatjában. Meg-örvend azért, reménlvén ez által szándékának végben vitelét. Mindjárt akkor Éjtszaka Rétenbe tudósítja titkon az Idv. Édes Anyámat, hogy immár Pátert kapott az Esketésre. Idvezült Anyánk-is Keresdről mindjárt hívatta Testvér Atyámfiat, Móhából Petki Nagy 'Sigmondot, Vasárnap Estvére azért mind ezek jöttek Rétenbe, oda jött Haller László-is, de Én, mint légyen a' dolog, akkor abban semmit nem tudtam. Már Hétfön Reggel, midön mindnyájan fel-költünk vólna, a' Püspök' Parantsolatjával egy Hajdú elérkezett mellyet a' Barátnak írt vólt. Ezt senki más nem tudta, hanem Gróf Haller László, és egy Szarka 'Sigmond nevü Inspector; ismét Petki Nagy 'Sigmond, ki-is titkon Idvezült Édes Anyámnak meg-jelentette, hogy azért Bátyám Uramék ezen dolgot ki ne tudhatnák, és meg ne gátolhatnák, Engemet nagy hirtelenséggel elő állítának, és meg-esküdtetének, három vagy négy Szóból álló Esketéssel, mint-hogy a' melly dolgok Vallásom ellen vóltak, azokat Én el nem mondtam. Mind addig Én el nem tudtam azt hitetni magammal, hogy az Isten ezen rendeletlen Házasságot meg-engedje; mert Gyermekségemtől fogva irtóztam a' Pápista Vallástól: de úgy tetszett Istennek, hogy az Én gyenge Hitemnek meg-próbáltatására meg-engedje ezt így lenni.

Minekelötte ez az Esketés lett vólna, még az előtt kedves Testvér Atyámfiai félvén attól, hogy semmiképen ez egyben kelést el nem ronthatják, vettenek vólt erős Contractust Gróf Haller Lászlótól, mellyben erős Hittel lekötötte magát, hogy soha Vallásomban nem háborgat, és ha Gyermekeink lesznek, a' Fiú Pápista, a' Leány Reformáta Vallásban neveltessék.

El-végeztvén a' Barát az Esketést, megadták néki a Püspök' Levelét, de már késő vólt. Én ezen dolognak végben mehetését, Emberi mód szerént szólván, túlajdonítom Nagy 'Sigmondnak,

mert ha kedves Bátyám Uraméktól el nem titkolta volna a Püspök Parantsolatjának ott létét, az véghez nem mehetett volna.

Nagy szaporasággal azon Nap meg-lészen a' Lakadalom-is, hogy inkább meg-változás a' dologban ne lehessen. Ezek így meg-lévén; látván Idv. Édes Anyám, melly nagy szomorúsággal és kedvetlenséggel vagyok, maga Házától el nem eresztett egy egész Hónap alatt, az holott könnyebben tölt ugyan kedves Atyámfiaival az Idő; de az után Fejér-egy-házára mentünk, az hová-is el-kisértek vólt kedves Atyámfiai, kik nem sokára el-hagytanak, 's Én maradtam tsak idegen Vallású Férjemmel. Felette keserves Napjaim vóltak azok, melyekben az Én Istenemet, a' mint kívántam volna, nem tisztelhettem: mivel az Udvarban isteni Szolgálatot tétetni meg nem engedték: Templom ugyan vólt a' Faluban, de mint-hogy ott négy pár Református Embernél több nem volt, a' Pap is tsak épen az Eklésiához hasonló volt, úgy-hogy, Lelkem' fájdalmával kellett a' Templomba mennem; mind az által akármelly nagy kedvetlenséggel-is, de mindenkor tsak el-mentem, hogy annál inkább reménséget az idegen Vallásúak irántam ne végyenek. Az Én Férjem pedig, lévén az Édes Anyámtól-is nagy függése, Vallásom iránt nem szóllott, söt Papjainak-is, hogy ne szóljának, megparantsolta.

Kevés Idő múlva mentünk Hévizre, az hol töltöttük Karátsont-is, de Nékem ez-is keserves Karátson vólt, mivelhogy az Isten-félfő jó Házások' szokások szerént, együtt az Istent nem tisztelhetük, mert az Én Uram Fagarasba ment első Napján isteni Tiszteletre. Ebbéli szomorúságomat látván Idv. Édes Anyám, akkor kezdette jobban Eszébe venni, minémü Kisértetbe ejtett Engemet; mellyért az után maga-is egész Világból való ki múlásáig fellette gyötrődött és siratott, de immár ezt meg-fordítani nem lehetett.

Mentünk Uj Esztendőre Rétenbe: onnan Idv. Édes Anyánk Kolo'svárra vitte 'a Kollégyiomba Bethlen Farkas Ötsém Uramat; mi pedig mentünk Fejér-egy-házára. Hoztának vólt Martonfi Püspöktől az Én Férjemnek, még Rétenbe létünkben, Levelet, mellyben a' Püspök a' maga akaratját, mit fogna el-követni, meg-irta vólt; de ezt Rétenbe el-titkolta, mert jól tudta azt, hogy ha ki mondaná, Engemet az Én Idv. Édes Anyám véle el nem eresztene.

Fejér-egy-házára érkezvén azért, látom az Én Uramnak igen nagy kedvetlenségét, de miért légyen, az okát nem tud-

hattam: hanem egykor azt kezdi mondani: Én félek attól, hogy Tégedet valami Bú fog érni. Én ezt hallván, mindjárt így gondolkodtam, hogy talám az Idv. Édes Anyám' Betegsége iránt hallott valamit, kinek-is immár Egészsége igen meg kezdett vólt gyengülni, mellyre nézve erössen meg-szomorodom. De vévén észre, hogy min ijedtem meg, monda osztán: nem az a' Bú ér, hanem az, hogy a' Püspök küldi reád az Udvarhelyi Gárdjánt nehéz követséggel. Mellyre mondék: Bizony olly követséggel küldheti, hogy vészen Választ. Haza érkezésünk után, négy vagy öt nappal, egy Estve el-érkezik a' Gárdján a' követséggel. Az Én Uram előre bé-jövén az Én Házamba, kért erössen, hogy érette ne feleljek keményen. Fogadám Én-is, hogy valamire az Isten segélt, tiszta indúlatból véghez viszem.

A' Gárdján bé-jövén az Én Házamban, el-kezdí hoszszas Orációját, mellyet előre el-készített vólt, hogy Engemet megkövessen, mint-hogy az Uj Esztendő' kezdetében illyen kedvetlen hírral kellett hozzám jöni. Én el-únván hoszszas kedvetlen maga mentegetését, mondék néki: Kegyelmed illy hoszszason Engem ne kövessen, hanem mondja-el, a' mit kegyelmedre bizott a' kegyelmed Elöl-járója: mert Én úgy gondolom, hogy a' melly dologról kegyelmed azt gondolja, hogy Énnékem szomorú kedvetlennek fogna tetszeni, az Énnékem igen kedves és örvendetes fog lenni. Mellyre monda, hogy az felette kedvetlen: mert Méltóságos Püspök Uram Nagyságodat én általam tiltatja, hogy együtt ne lakjanak, mert nem igaz Házassági Életben vagynak. Erre Én felelém: Szeretném tudni, mi okon nem élünk mi igaz Házassági Életet? Mert úgy monda: Nem igazán tette-le Nagyságod a' Hitet, sok el-maradott benne, a' mit el-kellett vólna mondani. Felelém erre: Hiszem a' kegyelmed keze alatt lévő Barát esketett meg, miért vólt ő ollyan túdatlan Szamár, hogy még azt sem túdta, hogy kell esketni? Erre osztán nagy szánakozással mondja: Jól mondja Nagyságod, mert ő vétett benne, mellynek ell-is vette jutalmát; de úgyan tsak Nagyságod azzal meg nem menekszik; 's hogy Engemet meg-ijeszthetne, Krócodilusi szemekkel szánakodott rajtam. Kérdi osztán, Mi választ adok hogy vigyen? Én mondám nékie: Köszöntse kegyelmed Méltóságos Püspök Uramat Én szómmal, és mondja meg: Minthogy magam szabad jó akaratomból bizony soha idegen Vallásúhoz nem mentem volna, 's ide-is jó Szível nem jöttem; azért tiszta Szívemből való örömmel viszsza mégyek; mert tudom azt, hogy az Én Édes Anyám engemet, a' míg Isten élteti, jó Szível lát maga mellet, 's ha

az Isten ki-vészi-is e' Világból, kevés Jóságom ugyan tsak léssen, abból élek Istennek. Mikor látta volna, hogy nem az ő gondolatja szerint vagyon az Én Elmém, és a' mivel ijeszteni kívántak volna, azt Én nagy örömemnek tartanám: kezdi mondani, hogy Példátlan dolog volna az, és ő Engemet igen szánna, mellyre nézve kíván Tanátsával-is éltetni, 's a' Püspök előtt-is e' dolgot tsendesíteni, tsak Én-is végyem-bé az ő jó Tanátsát, mert eddig sajnállotta ki-mondani nékem, de még nagyobb dolog-is vagyon: Mert az Én Uramnak Halál vagyon a' Fején, miért eskütt meg velem úgy, hogy Én Pápista Hit szerint meg ne esküdném. Ezen boszszúsággal és haraggal eltelvén, mondék néki: Tsúdálkozom kegyelmeden, hogy ilyen haszontalansággal akar el-hitetni Engemet, mint-ha Én az a'féle bolondságot el-hinném, de ha szintén lehetne-is, hogy egy más után tizen-hétszer el-ütnék a' Fejét, Lelkem el-vesztésével soha Életét meg nem tartanám.

Néki minden jóvállása és szemtelenkedése azon vólt, hogy Én lennék Pápistává, mikor látná, hogy semmire sem mehet, azon kért, hogy avagy tsak ígérjem reá magamat, hogy-ha a' Pápista Vallást igazabbnak fogom ismérni, arra állok. Mellyre Én azt feleltem, hogy Eb kötelezze kegyelmednek semmire-is magát; mert ha Én igazabbnak ismérném a' Pápista Vallást, úgy nem az Én Férjemért, sem nem a' kegyelmed jóvállásáért, hanem az Igazságnak isméréteért lennék Én Pápistává, de azt sem kegyelmed, sem más nem éri, hogy Én Vallásomat el-hagyjam.

Ugyan tsak ő mint szemtelen és arra régen el-készült Lélek, meg nem szégyelvén magát, mikor látta volna, hogy elő nem mehet szándékában, az Isten' Beszédéből, mint-hogy ahoz semmit sem-is tudott, nem-is kívánt szóllani; maga azt monddotta; Én Nagysággal a' Szent Írásból nem kívánok szóllani, hanem tsak a' külső dolgokból, noha ahoz-is tudnék, olly dolgokat kezdett beszélni az Embernek maga meg-tartóztatásáról, Életének tiszta vagy tisztátalanságban való el-tölthetéséről, a' mellyeket a' Keresztyéni Szemérmetesség nem engedi, hogy le-irjak: vett ő is olly feleleteket szemtelenségéért, hogy az után meg-vallotta némelly Református Emberek előtt, hogy készebb volna akármi nagy dolgot tselekedni, mint sem többször Énnékem valami követséget hozni. Utóljára ismét kérdi: Már mi választ vigyen a' Püspöknek? Egyszer meg mondottam, (:felelék reá:) érje-bé véle, velem kegyelmednek már semmi beszéde nintsen, Püspök Uramnak-is velem nintsen semmi dolga.

Ezen vége szakadott velem való beszédének, 's szemtelenkedve el-ment előllem: többször ezt az útat nem-is próbálták.

Míg Isten éltette Édes Anyámat, addig többire ott volt lakásunk, 's az próbálgatásra-is alkalmatosság nem volt; de óh melly igen kevés ideig lön az: mert MDCCXVIII. Esztendőben, Pünkösöd Havának tizenkettődik Napján, Isten ö Felsege Hévizen ez árnyék Világból ki-szöllítá. Melly nékem épen Lelkemig béható nagy keserüségemre lön; mivelhogy addig volt kire vetnem Szememet, ha talám Férjem Vallásomért igyekezett volna háborgatni. Ezen való keserüségem és siralmas gyöt-rődésim, lévén egyszer'smind Nehezes állapottal-is, annyira el-erőtlenített, hogy úgyan a' Betegség által az Ágyba szegez-tetném.

Azon Esztendőben Édes Anyánk' Temetésére mentünk Keresdre; az holott a' Temetés' alkalmatosságával a' Fájdalmak' kötelei környül fogván, hosszas kínaim után, kettős Fiakkal meg-betegedtem: Melly Betegségben, mind Testemnek gyenge voltá miatt, mind az egyszer'smind reám tódult Lelki és Testi Nyavalyák' 's keserüségek miatt, annyira el-erőtlenedtem, hogy minden Emberi reménség kívül volt Életem tétetve. Öregbitette Nyavalyámat az-is, midön láttam, hogy Gyermekeimet idegen Vallású Pap kereszteli meg. Kiket az Én Uram Rétenbe vitetvén, keresztelték az első szülöttet Sámuelnek, Pálnak a' másikat.

Keresden feküdtem kedves Bátyám Bethlen Ádám Uram Házánál, ki-is kedves Ángyom Aszszonyjal, és több Testvér Atyámfiaival, olyan súlyos Nyavalyámban hozzám igen szorgalmatos gondviseléssel láttatott. Melly gondviselése-kért az Urnak Áldása légyen ö Kegyelmeken. Vóltnak itt mellettem igen jó Lelki Orvosok-is, kik a' Temetésre oda gyűltenek vólt; azok között vólt Tiszteletes Nádudvari Péter Uram-is, ez előtt Édes Szüléimnek Udvari Prédikátorok; a' ki Éjjel és Nappal szorgalmatos vólt körülöttem. Tetszett azért a' mindeneken szabadoson úralkodó Istennek, minden Em-beri erő és reménség felett, még az Én Életemet nyújtani, 's ez súlyos Betegséget könnyebítteni.

Három hetek múlva azért Nyavalyáim könnyebülvén, fekve el-vittek Fejér-egy-házára, az hová el-jöttek kedves Atyámfia-i-is; de itt Lelkemnek felette való nagy Fájdalmával töltenek Napjaim, mivel-hogy három Hónapokig Ágyamból fe-kelnem nem lehetett, és mikor leg-inkább arra szükségem vólt 's kívántam, isteni Tisztelet nélkül kellett lennem, mind

addig míg Isten meg-gyógyított, hogy a' Templomba járhatnék.

Ezen Betegségemben történik körülöttem ilyen dolog. Maradott volt még hátra az Én Uramnak, Gróf Haller János Ur' Testvér Bátyjával, valami osztozása, mellynek el-igazítására hivattatott Dallatzra, a' mint-hogy el-is ment a' Margit napi Medjesi Sokadalomra. Gyűltenek volt akkor oda több Uri Atyafiak-is, a' fenn maradt osztozásnak el-igazítására bé-mentenek Medjesre, az hol volt Gubernátor Kornis 'Sigmoid Ur, Kornis István, Haller György, Petki Dávid Uramék; az Én Uram lévén igen vidám, rendes tréfájú, magát kedveltető Ember, minden Atyajafiai szerették: azért el-is vitték magokkal együtt Balás-telkére, onnét Abas-falvára, kérdezték egyéb beszéd közben, ha lehet-é reménség hozzám, hogy Vallásomat el-hagyathassa velem? Azt felelte: Nem vette észre semmi hajlandóságomat. Itt, ki egyre, ki másra, tanította, hogy mit tselekedjék velem, hogy annál hamarabb el-tántoríthasson. Oh Én Istenem, Te erősítettél meg Engemet mind ezek ellen! Kornis Istvánné, Gyerőfi Borbára, ki Atyámfia volt, az Atyafiság' jussán adott az Én Kisértetésemre ilyen Tanátsot: Édes Sogor Uram! Ötsém Aszszonyjal most Gyermek Ágyában bannyék Kegyelmed igen keménnyen, minthogy már Édes Anyja-is meg-hólt, nints kihez folyamodjék, a' Testvér Atyafiak-is távul vagynak tőle; ne kedvezzen kegyelmed semmiben; mikor látja kegyelmed, hogy alúnni akar, akkor dörömbözzön jobban: ne kérjje ett-é, annál inkább az Asztalról ne gazdálkodjék, maga néha menyjen-bé, de ne igen szóljon hozzá, mütassa kedvetlenségét, Reggel ne tudakozza, volt-é nyúgodalma? 's a' t. Ha találja kérdeni: Miért kedvetlenkedik kegyelmed? Azt kell felelni, elég van Nékem miért kedvetlenkedjem, soha addig jó kedvem sem léssen, a' míg Vallásodat el-nem hagyod. Ez a' leg-jobb út az Ötsém Aszszony' meg-téritésére, Engemet is így téritett volt meg a' szegény Uram Gyulafi László. Ezt a' Tanátsot a' több Atyafiak-is mind helyben hagyták, és jóvallották, hogy tsak tselekedje, igen jó léssen.

A' Gubernátor, Kornis 'Sigmoid Ur' Papja, kit hívtak Létainak, ez különböző Tanáts adásokat sokáig el-hallgatván, végre e'képen szóllott: Én a' Nagyságtok' Tanáts adását mind végig el-hallgatám: de ezeket Lelkem szerént nem jóvalom, hogy az Ur meg-próbálja, sőt azt tanátslom, hogy mindenben kedvezéssel és utánna járással légyen az Ur, ha vala-

mire akar menni: mert ha a' szerént tselekszik, a' mint Nagyságtok tanátsolá, úgy el-fog az Aszszony idegenülni, hogy nem hogy Lelki egyesség lenne, de a' Testi egyesség sem léssen-meg. Mert nagy Familiája, Jószága-is vagyon, oda hagyja az Urat, még véle sem fog lakni: meg-válik osztán mit tsinál az Ur.

Az Én Uram Medjesről Haza jövén, mindenben az Atyjafiai Tanáts Adások szerént kezdi magát viselni. Bé-jött néha a' Házba, a' mellyben feküdtem; de szüntelen való nagy kedvetlenséggel, melly tartott egy néhány Napokig; Én-is nem sokat szóllottam hozzá, hasonlóképen alkalmaztatván magamat, látván hogy nem sokat hajtok a' kedvetlenségére, önként maga ki-beszéli kedvetlenségének okát, a' szerént a' mint feljebb le vagyon irva. Mellyjet Én hallván, mondám: Ez első dolog ugyan, hogy kegyelmed az Atyjafiai rossz Tanátsokra ezeket tselekedje; de úgy gondolom, hogy ha Én ezt így el-szenvedem, többször-is meg-lészen, sőt nagyobb mértékben el fogja kegyelmed követni azt, kegyelmed azt maga-is tudja, hogy Énnékem erős Contractusom vagyon kegyelmedtől, hogy ha Vallásomban háborgat, el hagyhassam. Azért tudtára légyen kegyelmednek, hogy mihelyt az Isten annyira való Erőt ad, hogy Ágyamból fel-kelhessek, kegyelmeddel bizony nem lakom. A' Gyermekeket, mint-hogy Fiak, és a' Contractus szerént-is kegyelmedet illeti, itt' hagyom, lássa kegyelmed mit tsinál vélek. Erre azt mondá: Ugy-is mit nyersz véle, mert az Én Vallásom szerént el nem választanak tölem. Én arra nagy keserves Szível azt felelém: Ez az Igaz Isten, a' kit Én Gyermekségemtől fogva tiszteltem, és mostan-is tisztelek, tselekedje azt a' nagy Irgalmasságát Én velem, hogy Esztendő ilyenkor légyünk el-válva egy mástól, végyen-el az Isten vagy Engemet, vagy Kegyelmedet. Mellyet a' nagy Irgalmasságú Isten meg-is tselekedett.

Látván hogy Én mitsoda el-tökélt szándékkal vagyok, szép szóra kezdi venni a' dolgot, és mondani, hogy bánnya a' Kornis Istvánné Aszszonyom rossz Tanátsán való el-indulását. Akkor, mondá-ki osztán, hogy Páter Létei mitsoda Tanátsot adott vólt, 's igen bánnya, hogy azt meg nem fogadta, 's e'képen tsendesité-le Elmémet. Az után Engemet soha nem háborgatott, sőt elő sem hozta Vallásomat egyszerűnél többször, hanem egy Betegségében, de akkor-is mindjárt meg-bánván, meg-követett rólla.

Mint-hogy abban az Időben a' Pápasták magok Házoknál Udvari Papot nem szoktak vólt tartani, úgy az Én Uram sem

tartott, sőt mikor Papjai jöttek-is, erőssen óltalmazta, hogy valamit ellenem ne szóljanak. Mint-hogy pedig az Ember vélek a' Szent írásból nem beszélhetett, mert azt ök kerülték, azért Én-is azt a' módot vettem vólt fel, hogy ha ellenem szóllottak, mentől keményebben és vastagabban kívántam nékik megfelelni; mellyre nézve ök-is nem mértek igen nagyjára beszédbe elegyedni velem, a' kik pedig még nem ismértek, az Én Uram mindenkor meg-mondotta, hogy az Istenért ne szóljanak ellenem, mert igen meg szoktam felelni. A' Tsúda tételeket-is meg-mondotta, hogy ne beszéljék előttem, mert Én nem hiszem, osztán 's tsak tsúfolódom véle.

Egy Barát, épen nagy Böjtben lévén ott beszéd Asztalnál, az Húsvétra meg-szenteltetett Báránynak és egyéb szentelt eledeleknek erejéről, a' többi között, azt a' tsúdálatos hasznát-is mondá, hogy egyszer a' meg-szenteltetett Báránynak Tsontjából egy Tóba esett vólt valami részetske, 's mindjárt a' Tóban lévő Békák mind-el némúltak, úgy-hogy mind ez mái Napig-is azon Tóban egy Béka sem rekeg. Mellyre Én-is nevetvén mondám; bizony igen akarom, hogy kegyelmed ilyen jó Orvosságra tanított, mert Én-is el-úntam itt a' Békák' énekléseket hallgatni. Akkor-is az Én Uram mindjárt mondá: Az Istenért Atyám Uram, miért beszél kegyelmed a' Feleségem előtt ilyeneket; mert ha tsak szert tehet reája, bizony megpróbálja.

El-telvén a' Böjt, Húsvétra egy Magyar Országi Atyjafia az Én Uramnak, Haller Imre, ki-is igen nyúghatatlan vásott Természetü Ifjú vólt, oda jött, vóltak más Pápista Emberek-is, első Napján az Innepnek Én a' Templomba mentem; elmentek ök-is a' magok Templomjokba, az holott hamar által esvén a' Misén, a' Templomból viszsza mentenek, Hoszszas Böjtjök után alig várták, hogy Húst ehessenek, késő vólt az Ebéd' készülését várni; hanem a' szentelt Ételekhez tsak sietve le-ültek, a' szent Borból jól ittak, annyira, hogy mikor Én a' Templomból haza mentem, a' sok szent Eledelekből úgy laktak vólt, hogy a' szent Kalátsal már egymást hajigálták. A' szegény Barátot majd meg-ütötte a' Gúttá bújában, hogy a' szent dolgokkal ennyire viszsza élnek: szedte minden felől a' Bú-látott a' szent Morsalékokat, hogy a' tűzbe vethesse: eleget protestált, hogy kárhozatos vétek azt el-húllatni; de mint-hogy már jól laktak vólt, arra semmit sem hajtottak. Én-is meg-hagyom egy Legénynek, hogy a' Bárány szent Tsontjából vagy két darabot szerezzen, mint-hogy a'

külső Tselédeink, egyen kívül, mind Réformátusok vóltanak a' szegény Barát sem vigyázhatott minden felé, két jó vastag Tsontot az Inas el-dúgván, bé-hozott hozzám; mellyeket a' Fejér-egy-házi Kerítésből kétfelé bé-vettem a' Tóba, hogy a' Békák meg-némúljanak. Mikor Estve Vatsoránál ülnék, és a' Békák-is nagy rekegéssel szóllanának, kezdém a' Baráttól újjabban kérdezni a' szentelt Tsontok' hasznait, mellyből az Én Uram gyanitván a' dolgot, kezdi tudakozni, talán megpróbáltam: mellyre mondám, hogy meg minden bizonyjal. Ezt hallván a' szegény Barát, igen meg-háborodik, és azon kezdi erőssen az Én Uramat kérni, hogy ezt a' tsúfságot el ne szenvedje. De monda néki: akkor-is meg-mondottam vólt kegyelmednek, hogy ne beszéljen olyan héjjába valót, mert én igaz Pápista Ember vagyok, de még sem hiszem-el az ilyen bolondságot, hát a' Feleségem hogy hinné.

Nem sokára az után Szebenbe mentünk, a' Szebeni Jésuiták' Superiorjok akarván élni az alkalmatossággal, és megvizsgálni, ha vagyon-é valami hajlandóságom Vallásokhoz, küldött hozzám, Uramnak othon nem létében, egy tanúlt Jesuitától, egy kis Sponyol Réz Keresztetskét, mellyet a' Pápa hétszer szentelt vólt meg; mellyet igen hoszszas ahoz alkalmaztatott Orázióval hasznait elő-számlálván, nékem ajánlott. Látván Én, hogy nints miért kapjak rajta, mondék néki: Köszönöm a' Supérieur Páter' jó akaratját: ha valami szép drága köves Keresztet küldött vólna ő kegyelme, jó szível el-venném; de ennek a' kis Réznek nem láthatom által, mi hasznát vehetném, azért el sem vészem. A' Jészuita kezdi ismét hasznait számlálni, melly a' többek között ez igen nagy, hogy mikor Égi Háború vagyon, Jég-esső jő, ha eleibe ki-tészik, el kell fordulni a' Jég-essőnek más felé, kár nélkül. Erre felelek, hogy ha ilyen nagy haszna vagyon, igen-is elvészem, 's köszönöm az ő kegyelme jó akaratját. Mikor szintén el-venném, az Én Uram épen akkor lépék-bé az Ajtón, 's kérdi, mire való az a' Kereszt? Én meg mondám, mind a' hasznát, mind pedig ki küldötte; ki-is fordulván a' Jészuitához, így szolla néki: Az Istenért Atyám Uram, miért adta kezében, mert ezzel Ő tsúfságot fog üzni. Mondék arra, hogy tsúfságot nem üzők; de ha a' szükség kívánja, megpróbálom, mitsoda hasznai légyenek.

Fejér-egy-házára ki-menvén, tsak hamar a' hétszer szentelt Kereszt hasznára igen reá szorúlánk, mert igen nagy Égi Háború támadván, nagy zúgással való Jég-esső jöt. Én-is ki

tévém a' hétszer szentelt Keresztet, épen szembe az Essővel a' mint jöt; nagy Jég-esső lön, melly az egész Határt el-verte, a' Majorságot is, valamelyet kün kapott, mind meg-ölte, mikor az Esső és Zápor le tsendesedett volna, mint-hogy azt-is mon-dotta vala a' Jésuita, hogy ollyankor egyben horgad, 's az után újjabban úgy egyenesedik-fel, mondám az Én Uramnak, a' hétszer szenteltetett Keresztet Én ki-tettem, mihellyt a' zúgá-sát hallottam a' Jég-essőnek, látom sokat használt, már meg-nézem, ha öszve horgadott-é a' Szentség miatt, de szintén olyan egyenesen és lapossan találtam az Ablakon, mint az előtt volt. Az Én Uram odá fordulván, tölem el-kapta, de Én sem bán-tam; mert immár minden hasznait ki-tanúltam volt. Így jár-tak azért, mind a szentelt Bárány Tsontal, mind a' Pápától hétszer meg-szenteltetett Sponyol Keresztel. Valamint az Igaz-ságot sokáig el-takarni nem lehet, úgy a' Hazúgságot sem.

Mint-hogy akkor más forma Idő volt, az Én Uram-is nem volt akármit vaktába hívő Pápista, valamikor oda haza volt, mindennap egy Váradí Bibliája lévén, azt olvasta szorgalma-tosan; ugyan az-is volt az oka, hogy akármi beteg Barát álmodta Tsúdának nem hitt. Énnékem-is töle több Vallásom-ban való meg háborításom nem volt, mellyért Isten nyúgossa-meg ötet. De Én-is azért áldom míg élek az Én Istenemet, ki nem engedte, hogy az Én Gyenge Hitem nagyobb próbákra menjen, tudván az Én Gyengeségemet; söt előre olly Kegyel-mes gondot viselt, hogy hoszszas együtt való lakást nem enge-dett. Mert ha élt volna, a' mint változott attól fogva e' nyo-morúlt Hazában az állapot, a' minémü gyűlölségessekké lette-nek a' Páplisták előtt a Reformátusok, lehetetlen hogy felette való Kisértetre ne jútottam volna, igaz Apostoli Katholika Vallásom mellett: mivel-hogy néki-is a' mostani Világhoz kel-let volna magát szabni, 's még akarhatja ellen-is meg-háborí-tani. De az Isten könyörült Én rajtam tsúdálatos Böltessége és Kegyelmissége szerént.

Ez Hazában MDCCXIX. Esztendőben, a' Pestis nagy mér-tékben úralkodván, mindenfelé el-kezdődött a' mi Jóságánk-ban-is, mind Rétenben, mind Hévizen, 's minket szoritott Fejér-egy-házára, az hol még nem volt. Ott lévén mi, az Én Uramat Pünkösöd előtt egy Héttel Estve a' Hideg erőssen kileli, 's Napon-ként roszzabúl-is kezd lenni, úgy-hogy, Eszén kívül-is sokat beszéllene. De Én a'féle dolgokhoz a'kor nem tudván, meg-sem gondoltam hogy Pestis légyen. Vólt Medjesen egy hires Borbély, ki belső Curával-is szokott vólt orvosolni, Én ezt el-hozat-

tam, ki-is Pestisnek lenni mindjárt meg-ismerte; de senkinek akkor semmit nem szólván felölle, nagy szaporán elébb állott onnét.

Nehezédvén naponként kívánta látni Gróf Haller János Urat Testvér Bátyját; de az Ur nem igen kívánta az Ötsét meg-látogatni, félvén attól ha Pestis talál lenni. Pünkösöd' másod Napján Bethlen Imre Bátyám Uramat kezdé emlegetni az Én Uram, oly formán hogy imádkoztatná; de Bátyám Uram ott nem volt. Vetődött volt oda egy Barát, de midőn látná hogy halálozó félben vagyon, meg-ijedett tőle, és azt mondotta: ő bizony ott nem leszen; mert ő még soha Halálos Beteg mellett nem volt, 's ha mindeneket rendesen véghez nem viszen, néki sok Penitentia tartása leszen érette: Én-is jó Szívvel dolgára botsátám, ne hogy Bünbe essék nyavalyás a' Tudatlanság miatt. Másokat a' Házból ki rekesztvén marada velem tsak egy Nemes Aszszony és az Öreg Aszszony, magam kezdém imádkoztatni. Kedden Ebéd után Szeredán virradtig semmit nem alútt, hanem utánam szüntelen imádkozott: szépen vallást tétettem véle, hogy tsak egyedül a' Jésus Kristusnak tökéletes Elég-tétele és Közben-járása által kíván idvezülni, minden maga Érdeméhez és Szentek' Esedezéséhez való ragaszkodást el-tagadván. Ez így tartott virradtig. Virradt után kezdett lenni oly nagy Fántásiája, hogy senkit meg nem ismért. Szeredán Estve oda érkezett Haller János Uram; de már a'kor senkire nem ügyelt a' Szívét a' Nyavalya törés erőssen háborgatván.

Tsütörtökön Reggel mikor épen a' Nap fel-jött, meg szólalt nagy Ének szóval és el-mondotta azt: Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, Mennynek és Földnek Teremtőjében. Ezen a' Szón mindjárt meg-hólt minden Pápista Tzérémonia nélkül. És így a' könyörülő Isten az Én Szívemnek mély-séges keserüségéből lett kívánságomat meg-telleyesítette, tőle Világi Életemet el-választotta. El-hitetem magammal, hogy ötet-is az Isten a' maga Szent Színének látásával meg-örvendeztette. Hólt-meg Életének XXII-dik Esztendejében. Én pedig maradtam Özvegységre két egyszer'smind született Fiaimmal, 's újjabban Nehezes állapottal.

Testvér Atyámfiái mindjárt hozzám eljövén Szombaton Koporsóban tették, minden irtózás nélkül bántanak véle, senkinek Eszében nem jutott hogy a' Pestistől irtóztanak volna; az után elmentenek mindnyájon Keresdre, Én Fejér-egy-házán maradtam.

Mindjárt a' közelebb következő Szeredán a' Pál nevű Fiam' dajkája meg-betegszik Pestisbe; de ő azt titkolta, és lévén Ágyékában nagy tsomója, mondotta Sérvésnek lenni 's el-is hitette, azonban Tsütörtökön a' Faluban hat Háznál a Pestis el-kezdődött; Minémü állapotban légyek kedves Atyámfiainak értékre adom, egyszer'smind azt-is mitsoda szándékkal vagyok; hogy tsak a' Mezöre vagy a' Kertbe, hol régen Barátok' Klastromok vólt, költözsem lakni; mint-hogy Joszágimban mindenütt Pestis vólna. Vévén észre állapotomat és szándékomat kedves Édes Atyámfiái, egyenlő akaratból hozzám küldik Bethlen Sámuel Bátyám Uramat illy véggel, hogy ott való meg-maradásomat meg ne engedje, hanem magával ha szép szerént nem akarnék erővel-is vigyen-el, hogy légyünk együtt míg Isten éltet; ha pedig Isten Itéletit botsátja reánk, akkor-is mütassuk-meg egy máshoz igaz Atyafiságunkat, egy máshoz látván 's egyik 'a másakra gondot viselvén.

A' Dajkát Bátyám Uram előtt-is Lelkére kénszerítettem, hogy vallja-meg ha Mirigye vagyon; mert úgy Bátyám Uramékhoz nem mégyek; de ő meg nem vallotta hanem tagadta. Azon Pénteken egy Leány a' Házamban megbetegszik, kinek, Szombaton meg-indulván Bonyha felé a' beteg Dajkával, magam Fejét meg-tapogatom ha forró-é, a'kor Estvére meg-hal Pestisben; de mint-hogy Reggel el-indúltam vólt, Én abban semmit nem tudtam.

Mikor Bonyhához közelitenénk, az hová-is immár egybe gyűltenek vólt az Atyafiak, a Dajka a' Hintóban el-ájúl, a' kit Spiritusokkal értetvén Eszére hoztam, 's a' Lelkére ismét kénszerítettem, vallja meg ha vagyon-é Pestisse, hogy térjek-meg ne vigyem az Atyámfiái közzé a' Veszedelmet. De ő a'kor-is tagadta, tsak a' Nap sütötte-meg Fejét 's azért ájúlt-el. Bonyhára bé-érkezhvén a' Dajkát két-felől fogva vitték a Szállásomra, s' mindjárt le-fekütt annyira elérte a Nyavalya. Éjtszaka a' Gyermekek sokat sirván a' Dajka fel nem kelhetett, hanem magam melléje fektettem 's virradtig ott vólt. Reggelre kelvén azon kezdett könyörgeni, küldjem Haza Harang-lábra, a' mint-hogy Haza-is küldöttem akkor Vasárnap, néki lévén hat Gyermekei mind a' hat harmad nap alatt meg-mirigyessedik, de mi abban semmit nem tudtunk: mert Bonyhán-is Pestis kezdetvén, Kedden onnan Isten' vezérlése által mentünk Árok-allyára. Az én Gyermekeknek semmi gondja nem lett a' Pestises Téjtől, a' Pestises Dajka' melegében való fekvéstől; az új Dajka-is mindjárt az el-ment mirigyés Dajkának háló egyetmásában

hált, annak sem volt semmi betegsége. Nékem-is a' Pestises Tejet kezembe fejte mikor magát mentetné hogy a' Teje igen meleg, oda fejttem noha ő azt semmiképen nem akarta. Ezeket illy hosszszon azért irtam meg, hogy innen-is láttassék meg az Istennek tsúdálatos Gondviselése az Ember körül. Tsak Te tartottál-meg Engemet-is Én Istenem, a' Délszínben pusztító Dögnék ereje ellen.

A'kor Bonyháról minek előtte Árok-allyára mentünk vólna, indúlt-el Bethlen Imre kedves Bátyám Uram idegen Országokra, nevezetesen pedig igyekeztvén Ánglia Országba.

A' Pestis' meg-szünése után el-jött hozzám a' meg-pestisedett Dajka, a' ki annyira titkolta tölem a' maga állapotját. Kérdeztem mi okon kellett néki tölem annyira azt a' veszedelmes dolgot el-titkolni? Azért tselekedte azt felelte, Mert Én előtte azt mondtam vólt, hogy ha néki Pestisse vagyon Én az Atyámfiaik közé nem mégyek, hanem Fejér-egy-házán maradok. Már pedig néki Elméjén mind a' forgott, hogy-ha Én Fejér-egy-házáról a' Pestisesek közül ki-mégyek, Életben maradok; de ha ott lések, minden bizonnal meghalok, és így ő léssen az Én Halálomnak oka, ha ki-mondaná a' maga állapotját Gyilkosomnak tartaná magát. Azt-is mondtotta, hogy egy nehányszor hozzá készült hogy ki-mondja már Száját-is feltátotta, de Lelke' ismérte semmiképen meg nem engedte hogy szóljon.

Vólt ez az Aszszony-Ember szelid, jámbor, jó erkölsű, Isten-félő, 's ez után-is, a' míg élt nagy hűséggel vólt Én hozzám mindenkor. Ezt-is azért tartom az Én Istenem' nagy Irgalmasságának, hogy ő a' maga Nyavalyáját így el-titkolta; mert ha szintén az ő vélekedése szerént meg nem hóltam vólna-is; de az Halálhoz hasonló félelmes Életem lett vólna a' Mezőn egyedül minden Atyámfiaiától és Jó-akaróimtól el-rekesztetve olly hosszszas ideig. Mert szinte Esztendeig vólt az a' hely a' Pestis miatt bé-tíltva, a' melly Idő alatt az Én meghólt Férjem' Teste-is a' Föld' színén vólt, el-temetni nem lehetett.

Azon Esztendőben terhes állapotokon kellett által mennem; midön mindenemtől el-rekedvén feles Tseléddel kellett lennem, két szoptató Dajkát tartottam: Ennek-felette Viselősön maradván-el Férjemtől, ugyan ott Árok-allyán meg-is betegedtem Szent Mihály Havának tizenegyedik Napján Haller Borbára Leányommal, a' kinek sok bajaim között is igen örültem, mint hogy meg-hólt Férjemtől vólt erős Contractusom, hogy a'

Leányom Reformáta légyen. Oh tsalárd Öröm haszontalan Reménség.

Háládatossággal emlékezem itt kedves Bátyám Bethlen Ádám Uram' és kedves Ángyom Aszszony' hozzám mutatott Atyafiságokról, a' kik a' nehéz Időben magok Házoknál szükséges jókkal bőven tápláltak, 's magamra gyámoltalan Ifjúi de nehéz és terhes állapotomban nem hagytak: mellyért Isten mind a' két Életre tartozó Jovaival ö Kegyelmeket áldja-meg.

Fel-szabadulván a' Helységek az Isten' kemény Itélete alól a' Pestis' meg-szünése által, Én is MDCCXX. Esztend. Pünkösd Havában Fejér-egy-házára mentem, hogy meg-hólt Férjemet el-temettesem, a' mint-hogy el-is temetettem Szent Iván Havában.

Mikor már a' Temetésre készülnék, az első szülött Fiam Sámuel Betegségbe esék. Szerettem ezt a' Gyermecket felette nagy indulattal, úgy-hogy Anyának Gyermekeéhez való nagyobb Szeretetét ki-gondolni nem lehet; de Szeretetem mindenkor Istenhez való fel-fohászkodással vólt, hogy az Én Istenem végye-el Én előlem, minek előtte a' jó és gonosz között változást tudna tenni, 's ne engedje hogy e' Világgal megmotskolja Lelkét.

Vólt ez a' Gyermeck ábrázatjában igen szép, kellemetes, vidám tekintetű, mindenek előtt a' kik látták kedves, ideje felett való szelid engedelmes, noha még két Esztendős nem vólt mikor az Isten magához vette; de sok olly jelek vóltak benne; a' mellyek által Reménséget vettem, hogy ő íranta az Isten Engemet meghallgatott. A Pápista Papokat el nem szenvedhette, hanem erőssen félt és irtózott tőlök. Megpróbálták az Atyjafiai, Képet Olvasót adtak kezében, azt mindjárt ha tűz vólt a' Házban oda igyekezte vetni, ha pedig tűz nem vólt a szék alá hányta.

Egy versen Besztertzén lévén, Haller György Uram kívánta látni a' Gyermekeket, kiket oda-is küldöttem; adtak a'kor-is hasonlóképen Képeket és Olvasót a' Gyermekeknek: Sámuel a'képen tselekedett az úttal-is; mellyet látván Haller György Uram, így szólott sokaknak hallásokra: Vigyázzanak reá, az a' Gyermeck vagy meg-hal kitsiny korában, vagy ha él, soha igaz Pápista nem lészen, mert ebben egészszzen az Anyja Vére vagyon. Pál olyan kitsiny korában-is mindenben ellenkezőképen viselte magát, a' Képeket minden mondás nélkül meg-tsókolta, szerette, kiről-is azt mondották, hogy mindenben Édes Atyja Fia.

Meg-betegülvén ezen kis Sámuel Fiam egy Vasárnap, más-fél Hétre az Én jó Istenem iránta való keserves Anyai Szívből származott kívánságomat meg-teljesítette; mert ötet ő magához vette. Mellyért-is Szent Neve ditsöittessék mind örökké. Szintén következőleg lévén az Atyja Temetése, azzal együtt Fejér-egy-házán el-temettem.

Nagy örömem vólt azon hogy Isten Engemet ebben meghallgatott, hogy az Én kedves Gyermekeket magához vévén nem engedte hogy Vallással ellenkező Vallásban nevedjék-fel. A' Leányom felől kétségben sem hoztam azt, hogy igaz Hitemben és Apostoli Vallásban ne nevelhetném fel. Mindenképen jól vólt állapotom; mert az Én Uramtól tisztességes Jóságban maradtam vólt, Ifjúi Erőben lévén Egységem igen jó járt; meg-hólt Férjem' Atyjafiai között szép tsendes Életem vólt. Testvér Atyjafiai lévén Gróf Haller Gábor Ur, a' ki igen barátságos Igazságot szerető jó Ember vólt, és Gróf Haller János Uram a' ki ismét szelid Természetű vólt, úgy-hogy Engemet egész Özvegységemben leg-kissebbel-is meg nem szomorítottak. Mellyért Isten maradékokkal-is tégyen jól.

Igazán irhatom azt, hogy eddig el-folyt Életemnek ezen Özvegységben való Életem legkönnyebb és majd minden Kereszt nélkül való része vólt. Áldom-is az Én Jó Istenemet, ki azt az Irgalmasságát tselekedte Én velem, hogy az idegen Vallású Atyafiak között-is olly tsendes és minden meg-szomorítás nélkül való Életet parantsolt, és nem engedte hogy a' gonosz Nyelveknek mérgek Engemet meg-sérthessenek.

Özvegységben töltöttem-el három Esztendőket és hat Napokat, az után kedves Testvér Atyámfiak és Gróf Haller Gábor Uram tetszéséből; hozzá járúlván a' magam akaratja; de kivált az Én reám kegyelmesen gondot viselő Sz. Istenemnek rendelése, mentem Férjhez a' Római Szent Birodalombéli Gróf Urhoz, Széki Teleki Jo'sef Uramhoz. Vólt meg a' Lakadalmunk Hévizen MDCCXXII-dik Esztendőben Pünkösöd után való Kedden.

Szemléltém már itt-is az Istennek hozzám való nagy Szeretetét és Jó-vóltát, fő képen ebben hogy már egy igaz Hitben Vallásban egy Szível és Szájjal tisztelhetem az Én Teremtő Istenemet az Én Édes Férjemmel. Világ szerént-is tisztességes állapotban és rendben vóltam helyeztetve, a' mellynél kívánva-is jobbat kívánni nem kellett, az Istennek Áldása-is bővségesen vólt a' Házunkon. Az Én Uram pedig igen jó okos Keresztyénül magát hozzám alkalmaztató Ember vólt, mint-ha

úgyan Édes Atyám és nem Férjem lett volna, úgy kívánt Engemet Ifjúságomban tanítani, és el-készíteni előre a' reám következett sok és nehéz Kisérteteknek el-viselésekre; mivel jó rendin által látta volt azt hogy Nékem töle el kell maradnom.

Gyönyörködtetem vala Én-is Szívemet e' sok jóknak szemlélésével; de nem tetszék az Istennek hogy az Édes közzé Keserüt-is ne töltene még pedig hamar, hogy ez Világgal ne lenne semmi öszve elegyedésem. Mert három Hónapok' el-telések után az Én Édes Férjemhez való menetelemnek, Egésségem bomlani kezdé, a' Nyavalyák környül vének: soha az után-is Egésségem helyre sem állott; de a'kor rész szerént Ifjúi jó Eröm; rész szerént pedig az Én kedves Férjemmel való tsendes és jó Életem azt nékem igen meg-könnyebitette, úgy-hogy könnyen lehetett szenvednem.

Meg-álda az Isten MDCCXXIII-dik Esztendőben Böjtmás Havának VII-dik Napján egy szép Fiú Magzattal, kiért mind Édes Atyjának mint nékem volt nagy örömünk. Ennek a' Szent Keresztség által 'Sigmond Név adatott.

Ezen való nagy örömemet keserőség találá nem sokára. Mert akkori Gubernator Gróf Kornis 'Sigmond Uramtól, és Kantzellárius Kászoni János Uramtól, kinek Felesége Testvéreje volt az Én első Férjemnek, szüntelen ösztönöztetvén Gróf Haller Gábor Uram, kinek nevére mint Nagyobb Atyafiúnak Dekrétumot-is küldvén a' Kantzellárius, hogy első Férjemtől való Gyermekemet végye-el. Certificáltak azért az Én Gyermek-Ágyamban való fekvésemnek negyedik Hetében Gubernium eleibe a' Gyermekeimért, mellyen akkor kezdették Gyermekeimért való sok háboríttatásomat és gyötrettetésemet.

Kolo'svárra menvén Ország Gyűlésére az Én Férjem Sz. Mihály Havában azon Esztendőben, el-mentem Én-is. Kolo'svárra való érkezésünknek utánna Gróf Teleki Pál Uram Lónára ki-hivatott, mivel egy Nevét viselő Fiatskája meghimlőzvéen igen nehezen kezdett volt lenni, a' mint-hogy mikor oda érkezünk azon Éjtszaka meg-is hólt.

Azon Éjtszaka Én le nem feküdtem a' Nyúgodalomra, Szívemet pedig igen bágyasztották a' Gyermekeimről való nehéz gondolatok. El-bágyadván azért egy székre le ültömben el-szűnyodtam, és sok nehéz gondolatim 's képzelődő Elmélkedésim után ilyen Álmat láttam: Hogy egy esméretlen Ember előmbé jövéen Nékem így szóllot. Én tudom mitsoda gondolat-tal ültél ide, mert azt gondolod vala: Én Istenem! ez a' Gyermek ha élt volna-is, úgy reménlem hogy a' Szüléi Vallá-

sokkal ellenkező Vallásban nem neveltetett volna, ez még-is meg hala: az Enyimeket pedig a' kiket Tölem el akarnak venni, 's Én Szent Felségednek jó Szível adnék, Életben tartod. De a' melly Dékrétumat most hoztak, attól ne félj: mert az Isten Mennyből küld más Dékrétumat, melly ezt el-rontja. Ezen serkentem-fel Álmamból. Épen azon Gondolatokkal-is ültem vólt le a' székre. Ezt Én azért jegyzetem-fel, hogy innen-is ki-tessék az, hogy az Isten sokszor az övéinek tsudálatoson meg-jelenti dolgait azoknak vigasztalásokra; mert ezt a' dolognak ki-menetele-is meg-bizonyította.

Mert más Nap Haller Gábor Uram meg betegszik, 's egy Hétre meg-is hal. Mint-hogy pedig a' Dékrétum tsak az Ur Nevére vólt írva, akkor az a' Per-is félbe szakadott. Gróf Haller Gábor Uram látván ezen dolgot mind Természet és Haza törvényével ellenkezni, igen sajnállotta, hogy neve alatt kellene a' dolognak folyni; mellyről mind Engemet mind az Én Uramat szépen meg-követett: de a' Gubernátor Urtól nyugalma nem vólt. Meg-is mondotta azt az Én Uramnak, hogy mint Haza Törvényét jól tudó Ember kövesse-el az utakat és módokat, mert nintsen semmi jussok a' Leányhoz. Az Én Uram is pedig mint az a'féle dolgokhoz jó tudó jó Lelkü igaz Református bátor Szívé Ember mindeneket jó Lélekkel véghez vitt, mind addig, a' mig lehetett nem gondolt sem költségével, sem elő-menetelének meg-akadályoztatásával.

Ujjabban MDCCXXIV-dik Esztendőben Dékrétumat hoztak Gróf Haller János Uram nevére, mint-hogy rajta-is vóltak hogy mentől hamarébb el vehessék a' Gyermekeket, és így a' magok akarátjokat véghez vihessék: de az Én Uram semmiképen az Ország' Törvénye mellől el-nem állot: az Udvarnál-is szintén akkor Bétsben lévén Teleki Pál Uram mindent véghez kívánt vinni. Meg-mútatta azt, hogy Haza Törvénye szerént-is el venni nem lehet, mert a' melly okok abban felvagnak téve, úgy mint ha Esztelen, Erköltstelen, Tékozló és Vesztegető, Én bennem azokat fel-nem találják, magok sem vádoltak a'félékkal; azért jussok az el-vételre nintsen. A' Leány Contractus szerént-is engemet illet. A' Fiat fel-neveli a' Pápista Vallásban, mint-hogy az a' Haza Törvénye, Contractusunk szerént-is úgy illik. A' Jóságokkal-is meg-kénáltatta annak előtte-is, hogy vegyék kezekhez.

Látván a' Katólikus Urak, melly Szívesen folytatja az Én Uram az Én dolgomat, másképen kezdék próbálgatni. Az a'kori Püspök Antalfi az Én Uramat kísérgetni kezdi értetlen szavai-

val ilyen formán: Méltóságos Gróf Uramat felette sajnálom, hogy mitsoda Haza szolgálatjára termet ember, kinek nagy hűsége még a' Felsőges Udvarnál is tudva vagyon, még-is Promotioja illendöképen nem lehet az Aszszony' dolga miatt. Én azért azt jóvallanám, hogy ezt a' nagy kötelességet tenné félre az Ur, és ezen dologban állana el az Aszszony' mellől, hadd vehetnök-el a' Gyermeket: én úgy reménlem, hogy mindjárt Promotioja lenne az Urnak, de e'képen Promotioja az Aszszony miatt nem léssen. Az Én Uram-is mint a szót bátran ki-mondó Ember, elsöben meg-köszönte a' Püspök szánakozását, hogy Promotiora érdemesnek isméri, 's el-mellöztetését sajnálja, 's az után így szólott: Nagyon tsúdálkozom hogy az Ur engemet még jól nem ismér: Én igaz Református Ember vagyok, 's tudom hogy valami a' jó Istennek tetszik, a' mégyen környülöttem véghez. Nem az Én Feleségem az Én Promotiomnak rontója és akadályoztatója, hanem az Én igaz Hitem és Vallásom: de úgy gondolkodjék az Ur én róllam, hogy ezen dologban valameddig lehet minden kötelességemet véghez viszem.

Látván nagy állhatatosságát a' Püspök az Én Uramnak, más útát gondolt-fel, mint-hogy az Egri Püspök és Károlyi Sándor Ur-is szüntelen irogattak, hogy ne szenvedjék ezen dolgot sokáig, ne hogy a' Gyermekek valamit bé-szíjjanak a' Kálvinista Vallásból. Az Én Uramat azért bé-hivatván a' Guberniumba, a' Gubernátor Gróf Kornis 'Sigmund nagy keményen mint-ha mindjárt szavától el-ijedett volna így szólott: Azt kérdem Bátyám Uramtól, a' Gyermekkel mit akar, ki akarja-é adni, vagy nem? hadd irjúk-fel a' Felsőges Udvarhoz. Arra azt felelte: A' Gyermekek nem enyimek, hanem az Anyjok-é, ha az ki adja, én nem tartok ellent benne. Mellyre a' Gubernátor azt mondotta: Mert az Aszszony szép szerént ki nem akarja adni, hanem kegyelmed adja ki. Az Én Uram-is azt kérdezte: Ezt Excellentiád parantsolja-é vagy jóvalja? Azt felelte, hogy parantsolja. Meg-háborodván azon az Én Uram-is így szólott: Excellentiádat követem hogy ki kell a' dolgot Magyarán mondanom: de Excellentiád énnékem egy tseppet sem parantsol, ha vétek, vagyon a' Hazának Törvénye, 's keressen reá Excellentiád; de ez e'féle Parantsolatra én semmit nem hajtok. Így hallván ezeket a' Gubernátor, 's észre vévén hogy parantsolatja semmit sem ér, megtsendesedett.

Mondotta ezek után a' Püspök, ezt külömben a' mint

látom véghez vinni nem lehet, hanem Exékutzióval. Bálintit György Uram is azt mondta: úgy-is kell ezt véghez vinni. Vesselényi István Uram pedig, a' ki Presidens-is volt, azt kérdi nevetve, ki mégyen Exékutzióra? Arra Bálintit Uram azt felelte, Én el-mégyek. Eddig az Én Uram tsak hallgatván felelt Bálintit Uramnak, Kegyelmed nem régen jött le Bétsből, 's talám nem-is olvasta-el még ez iránt az Országnak mitsoda Törvénye vagyon. Mind az által bizony szeretném ha Exékutzióra jöne kegyelmed az Házamhoz: mert gondolom, hogy a' Bétsi Majoránna büz a' melly most a' kegyelmed orra alatt vagyon, el-kopnék onnét. Ezen a' Katholikus Urak mind meg-haragudtak az egy Haller György Uramon kívül; a' Reformátusok nevettek: a' Püspök pedig mondott, hát ha én mégyek Exékutzióra, mit tsinál az Ur velem? Azt felelte az Én Uram: Meg-látja az Ur Püspök Uram akkor mit tsinálok. Protestált-is ott a' Gubernium előtt az Én Uram, hogy senki a' Házára Exékutzióval ne menyjen, mert minden személy válogatás nélkül Haza' Törvénye szerént bánik véle.

Ezeket így hallván a' Gubernátor, szépen kezdette kérni, ne rontsa-el egy Aszszony miatt a' Promótzioját. Mellyre így felelt az Én Uram: Hát azt gondolja Excellentiád, hogy Én olyan bóldogtalan Ember vólnék, hogy el-hinném azt, hogy a' Feleségem' dolgáért nintsen nékem Prómótzio: nem az az oka, hanem Vallásom; mert ha Vallásom nem tett vólna akadályt, eddig Érdemem szerént elébb ültem vólna a' Zöld Asztalhoz, mint Excellentiád; mert mind Felsőges Uramnak, mind Hazámnak; többet szolgáltam Excellentiádnál. Ezzel az Én Uram-is ki-jött a' Guberniumból.

Beszélgetvén egymás között, senki sem mérte bíztatni magát hogy Exékutzióra ki-jöjjön; hanem azt végezik hogy az akkori Commendérozó Generálistól, ki-is volt Báró de Tige, kérjenek Katonákat. Melly végezést meg-értvén az Én Uram, Kolo'svárról sietve bé-ment Szebenbe a Generálishoz; és reá emlékeztette mitsoda Parantsolat adatott ki a' Generálisoknak ez előtt, az Exékutzióra Katona ki adás iránt.

Mert nem igen régen történt volt illyen dolog, hogy Jo'sika István Uram Németeket kért ki a' Generálistól Matskási Boldi'sárné Aszszonyomra, és felette Törvénytelenül 's igen bestelenül bántak az Aszszonyjal, mellyért-is a' Felsőges Udvar meg-találván, olyan parantsolat jött az Udvartól, hogy senkinek Exekutióra a' Generálisok Katonákat adni ne mérészeljenek, valameddig a' Felsőges Udvartól meg nem enged-

tetik. Erre a' Parantsolatra emlékeztetvén az Én Uram a' Generálist, Németeket a' Gubernium' kívánságára adni nem mért. Söt meg-értvén ez idegen Nemzet azt az Igazságtalan dolgot, könyörületeségre indult 's azt-is felfogadta, hogy-ha szintén onnan feljül az Udvertől jö-is Parantsolat hogy Katonákat adjon, de addig nem tselekszi, a' míg Hírt az én Uramnak nem tészén.

E'képen semmire nem mehetvén, más Gubernium' Gyűléseére maradt; mellyen mi-is bémentünk Kolo'svárra. Ott a' Püspök vendéglvén némelly Urakat, egy Református Embernek szolgáját hívták hogy segéljen Étket fogni: midőn már az Étket fogni akarták volna, a' Tálak igen melegék lévén a' Püspök' Szolgája Papirossat adott, hogy azzal fogják a' Tálakat; azon Legénynek-is adnak egy Levelet, mellyet irt vólt Károlyi Sándor ezen dologban a' Püspöknek; ezt látván a' Legény a' 'sebibe teszi és othon az Ura' kezébe adja, az az Uri Ember pedig az Én Uram' kezében küldi. A' Levélnek Summája ez vólt: Nagy tsúdálkozással tsúdálkozik mind a' Gubernátoron mind Püspökön, hogy mind eddig-is a' Gyermekeket annak az Eretnek Anyának kezéből ki nem tudták venni, tudván azt, melly erős Eretnek Familiából való mind maga Teleki Jo'sef Uram, mind az Anyjok. Az a' Reformáta Vallás pedig olly veszedelmes, hogy akarátja ellen-is reá szokott az Emberre valami belölle ragadni, a' ki ő vélek társalkodik; annál-is inkább azon szegény ártatlan Gyermekek bé-szíjják azt a' mérges Tudományt. Mellyre nézve ha az Haller Familia sajnálja ebben fáradni, maga az Udvarnál folytatja és keze alá fogja a' Gyermekeket.

Ez a' Levél annál inkább fel-indította mind a' Gubernátort, mind a' Püspököt, hogy valamit tsak tudnak mindent el-kövessenek. Gróf Haller János Uram-is ebben erőssen munkás kezdett lenni, ösztönöztetvén erre Feleségétől Apór 'Su'sánná Aszszonytól, kinek-is soha Gyermeke nem vólt, 's mind az Istentől, mind pedig Én tölem erővel kívánt magának Gyermekeket szerezni. A' felettébb Gyermekekhez való kívánságnak miatta néha ollyakat tselekedett, a' mellyekkel mintegy erőszakkal akart venni: mellyekkel tele vólt ez az Ország. Nem engedett azért nyúgodalmat Férjének, hogy inkább a' Természet fogyatkozását e'képen pótolhatná ki, 's maga kívánságának eleget tehetne.

Az Én Uram-is ezen dolgot a' Felsőges Udvarnál serényen folytatta: sokszor a' Ministerektől, nevezetesen pedig Euge-

nius Hertzegtől, a' Levelekre a' mellyeket az Én Nevemmel iratott az Én Uram, olyan válaszok jöttek, a' mellyek egész reménséget nyújtottanak, azt irván, hogy nyilvánosságos az Udvarnál, hogy Én bennem azok az okok fel nem találtnak, a' mellyekért a' Gyermekeimet el-vehetnék. Ennek felette mind az Isten' Törvénye, mind a' Természet' Törvénye, mind pedig ennek az Országnak Törvénye azt hozza magával, hogy mint Édes Anya Én tartsam és neveljem a' Gyermekeimet. Azért úgy reménlik, hogy Felséges Urunk-is azt az Igazságot ki-szolgáltatja, és ennek az Országnak Törvényét meg nem bontja; de Én tsak a' biztatással maradtam.

Végre azt találják-fel a' Guberniumban, hogy tsak ítéljék-meg hogy vétessenek-el Gyermekeim, a' Deliberátumot küldjék-fel az Udvarhoz, és azzal kérjenek Militziát a' Felséges Udvartól, a' melly által el-vehessék őket. Ezen két Nap mind dolgoztak: a' Réformátus és Lutheránus Tanáts Urak voxolni semmiképen nem akartak, ezt mondván: ez mind Isten' 's mind Haza' Törvénye ellen vagy, azért azt hogy el-vegyék soha nem itélik. Ha pedig ő Felsége úgy parantsolja hogy el-vétes-senek; Miért kell Voxot kivánni ezen dologra? Harmadik Nap mindenik Réformátus és Lutheránus Tanáts Urnak megmondották, úgy menjen a' Tanátsba, hogy ennek végének kell szakadnia: Vesselényi István Uram' ő Excellentiája' változása esvén, de nagyobbára ezen való bújában mint Vallását szerető jó Lelkü Ember fel nem ment azon Napon a' Guberniumba, még fel sem öltözött: küldöttek egy néhány-szor utánna, de tsak nem ment, végre azt kívánták hogy küldje-fel Voxát; arra azt felelte: Én nem küldöm, mert a' mire Hites vagyok t. i. az Haza' Törvényére, a' szerént én régen ki-mondottam az én Voxomat. Már ha az nem tetszik, lássák Erőszakkal mit tselekesznek, abban belé nem elegyitem magamat.

A' több Urak Báró Kemény László, Szentkeresztí András Uraimék, Köleséri Sámuel Sékrétárius és mind a' Lutheránus Tanáts Urak Könyvhúllatással hallgatták a' Tanátskozásokat, kiket szorongattak hogy szóljanak hozzá; de egyik sem szólott. Látván a' Püspök hogy egyik sem szól semmiképen, mondotta: Mi Katholikusok szóljunk hozzá. Erre azt felelte Haller György Uram: Én igaz Katholikus voltam mindenkor 's a' vagyok most-is; de azt mondom; adta volna Isten hogy soha ezen dolgot ne értem volna: mert ezt látom véghez vihetjük, de bizony mind az Haza' Törvényét, mellyhez Hittel kötelesek

vagyunk, meg-rontjuk, mind pedig a' magunk Lelkünk Ismétét erőssen meg-sértjük.

De ezzel a' több Urak, Gubernátor Kornis 'Sigmund, Kornis István, a' Püspök, Bálintit György, és a' Vallását nem régen változtató Fest, semmit nem gondoltak, hanem a' mint nekik tetszett Kun 'Sigmund Urammal Déliberátumot irattak. Az Én Uram-is az Ország' Házában fen lévén, bé-hivatták a' Guberniumba, ott előtte a' Déliberátumot el-olvastatják, és azt kérdezték arra mit felel? Mellyre az Én Uram így szólott: Én egyebet nem tudok felelni, hanem hogy Excellentiátok és Nagyságtok nézze meg jól a' dolgot, ha úgy itélt-é hogy mind az Isten' 's mind a' Haza' Törvényével meg-egyezzen; mert különben félhető hogy Lelkeket meg-sértik. Mellyre akkor is nagy meg-háborodásával Haller György Uram azt felelte: Ezzel bizony meg-sértettük.

A' Gubernátor Ur azt kérdi: Már ezen Déliberátum szerint ki-adja Kegyelmed a' Gyermekeket? Mellyre az Én Uram azt felelte: Én bizony nem adom, söt ezen dolgot Felsőges Urunk' Kegyelmes Szemei' eleiben kívánom terjeszteni, Ha azt parantsolja hogy e' szerint légyen, akkor Én-is Fejet hajtván engedelmeskedem: és úgy ment lészek az Isten' Itélő Széki előtt-is. Mert én mind az én Istenemhez való kötelességemet, mind Feleségemmel le-tett Hitemet meg-tartottam, 's a' mennyiben rajtam állott véghez vittem.

Ezen Deliberatumat Kun 'Sigmund Uramtól mindjárt le-küldötték Én hozzám, hogy el-olvassa nékem, mint-hogy el-is olvasta. Kérdi az után Én mit felelek reá, hogy választ vigyen a' Guberniumba? Arra mondék: Látom hogy az Én Gyermekeimet az Isten', a' Természet', és a' Haza' Törvénye ellen el-itélték; azért kívánom hogy az igazán Itélő Isten, a' melly igazán Én tölem Gyermekeimet el-itélték, minden dolgaikban ö Excellentiájokat és ö Nagyságokat olyan igazán segítse-meg, s' úgy tégye állandókká Uralkodásokat 's maradékokat. Kun 'Sigmund Uram erre monda: Én ezt a' kemény választ a' Méltóságos Guberniumba meg nem mondom, hanem Nagyságod tsendesitvén magát másképen izenjen. Én azt felelém: Az Én Istenem kegyelmedet-is büntesse-meg érette; ha ezen szókal meg nem mondja kegyelmed. Arra azt monda ö kegyelme: Az ilyen szókért még a' Feje-is el-eshetnék az Embernek. Én azt felelém: A' melly jó Lélekkel Gyermekeimet tölem el-itélték, azon jó Lélekkel a' Fejemet-is el-ütethetik, tsak tselekedjék-is meg már, vagyon még egy igazán Itélő

Isten, a' ki személy szerént-is megítéli ezen tselekedetekért ő Excellentiájokat.

Illyen válaszszaal Kun 'Sigmoid Uram fel-ment a Guberniumba, mellyet e' szerént el-mondott. Azt hallván az Itélő Bírák, mindnyájon fel-háborodtak és mondották, hogy nem kell abban hagyni azon terhes szókat mellyeket szólottam. Akkor-is Haller György Ur azt mondotta. Ez igen meg-keseredett Lelkü Aszszonynak, meg-sebhetődött Anyának szavai, a' ki-is méltó inkább a' szánásra, mint a' tovább való bosszontásra.

Az Én Uram újjabban Nevemmel igen keserves Instántziát iratott, mellyről elmondották azt, hogy Kő Szívnek kell annak lenni a' melly arra meg nem lágyúl, fel-tévén azt-is, hogy ha Én rajtam könyörül az Isten Fiú Magzattal meg-áldván építsen állandó Házat ő Felségének, hasonlóképen Felséges Aszszonyunknak-is különösen. Melly Instanziákat Ifjú Gróf Teleki Jo'sef az én Uram' Fia, akkor jövén Hazafelé a' Lengyel Király' Szólgálatjából, 's úgy szintén Gróf Teleki Pál uram-is Bétsben lévén bé-adták. A' Ministereket-is hasonlóképen emlékeztette Levelében ez előtt való jó válaszokra. Az Instántziára az a' válasz lett Felséges Urúunktól: Az az Udvarnál már nyilvánosságos, hogy a' Haza' Törvénye szerént a' Gyermeknek nálam kellett vólna maradni: de mint-hogy ő Felsége egyszer meg-ígérte az ellenem valóknak hogy el-vészi, azért már úgy kell lenni, meg nem másolja. A' Ministerek-is mindnyájon azt irták. Látják magok-is, hogy mind Isten, Természet', és ez Haza' Törvénye-is azt kívánja, hogy nálam maradjanak a' Gyermek; de Felséges Uránk örökös Fejedelme lévén ezen Országnak, a' Törvényt-is megbonthatja.

A' Generálisnak jött osztán ez iránt Parantsolatja, hogy akár hol találtassanak az Én Gyermekeim, rendelvén két Kompania Katonát-egy Fő Strása-Mesterrel vegyék-el. Ezt a' Generális fogadása szerént az Én Uramnak mindjárt értésére adta, hogy vagyon immár Parantsolatja, Teleki Pál Uram-is Bétsből meg-irta. Vévén a' tudósításokat az Én Uram igen nagy búban vólt, mellyet mikor látnék okát tudakoztam; de tsak azt mondotta hogy rosszszúl vagyon.

Mikor már tovább titkolni nem lehetne, hivatta az Én Uram Deáki Jo'sef Uramat a' Kolo'svári Papot, ki most Erdélyi Réformátus Püspök, kinek-is által adta a' dolgot, hogy hozza elő nékem. Maga pedig nem kívánván látni keserüségemet, el-ment Báró Kemény László Uramhoz, mint-hogy

igen erőssen szerettek egy-mást, mint-ha ugyan Vér szerént való Atyafiak lettenek volna. Az alatt Deáki Uram el-jövé, mint olyan Emberhez illendő vólt, úgy kívánta Elmémre adni a' dolgot. De Oh ki irhatatlan Gyötrelem a' mellyben vóltam! nem sok vigasztalást nyújthatott Ember Énnékem. Tsak te erősítettél-meg Én Istenem, hogy el ne fogyatkozzam.

Haza jövé az Én Uram, Kemény László Urammal eléggé kívánt volna vigasztalni, de magának-is a' vigasztalás közben sokszor Szeméből Könyvei ki-tördültnak. Elömbé adta hogy ha magamnak azzal tsendességet szerezhettek, nagy kissebségére szolgál ugyan, de nem bánnya az Exekutziót bévárja a' Házára, nem hajt kárára-is, tsak Nékem légyen könynyeségemre.

Látván végre hogy ezen dolgot megfordítani nem lehet, mások-is azt jovalván hogy ne várjam-meg hogy a' Németek reám jöjjenek, hanem a' Gyermeket hagyjam-el magamtól, Én-is azt tselekedtem MDCCXXV. Esztendőben, Karátson Havának 4. Napján a' Fiamat Kolo'svárt, a' Leányomat pedig hagytam Lónán Teleki Pálné Aszszonyomnál, magam Kövár-Vidékére mentem az Én Urammal telelni. A' Fiamat Gróf Kornis 'Sigmond Gubernátor ö Excellentiája, a' Leányomat Gróf Haller Katalin Tsáki 'Sigmondné Aszszonyom vitték el. E'képen az Én Gyermekeim el-vétetének tölem, hogy magam azokat Anyai gondviselés alatt ne nevelhetném az Én Vallásom szerént.

Sok terhes gondolataim, nehéz kísérteteim vóltak e' dolog miatt, hogy néha tsak nem el-olvadott az Én Szívem bennem, de az irgalmas Isten nyújtott vigasztalást ilyen állapotomban-is; a' mellyre igen sokat használt az akkori Papunk Krizbai Mihály, ki Tudós Okos ember vólt. Itt-is Én Istenem a' Te Irgalmasságidról emlékezem, a' Te Ditsöségedre; mert nem hagyta Engemet Én magamra.

Kolo'svárra vissza mentünk MDCCXXVI. Februáriusban igen kemény hidegben, lévén fen-járó nyavalyáim azokat öregbitette egy erős és kinos betegségem, mert a' Fejembe kellvén az annyira el-erőtlenített, hogy épen semmi reménsége Életemnek meg-maradása iránt nem vólt' Doctor Köleséri Uramnak-is a' kinek Kurája alatt vóltam, mellyet meg-mondott az Én Uramnak-is. Öregbitették ezen nyavalyámat az Gyermekeim iránt való terhes gondolatom, 's kísértetem annak felette akkori Terhes állapottal való lételem; Nyavalyámnak súllya miatt meg-is süketültem; melly annál nagyobb szomorúságba és

gyötrelembe ejtett. Mellyet eléggé kívántak orvosolni; de semmivel használni az ellen nem lehetett.

Három Heteket így töltvén-el, mikor annyira könnyebedtem hogy fel-ülhetnék, Kolo'svárról ki kívánkoztam magunk Házához betegülni. Az holott hoszszas és nagy kinaim után az Isten Sz. György Havának első Napján meg-vigasztalt egy Gábor nevü Fiammal, mutatván hozzám egyszer'smind azt az irgalmasságát-is, hogy süketségem-is önként minden Orvosság nélkül akkor el-múlt. Nagy volt a' Te Eröd Én Istenem itt-is az Én nagy erőtlenségemben.

Idő telvén, az Én hozzám kegyelmes Istenem egy egy kevés vigasztalást Gyermekeim iránt engedet Nékem; el-gondolván azt hogy ha szintén azok el-vétettek-is Én tölem, adott az Istenem nékem másokat, kiket igaz Hitemben és Vallásomban fel-nevelhetek. 'Sigmoid Nevü Fiam volt igen jó forma, egész Férjfiúi termettel és ábrázattal fel-rúháztatott, ideje felett való szép Elmével meg-áldatott. Gáborom pedig igen szép ábrázatú, szép Elméjü, de igen gyenge és egészségtelen volt Születésétől fogva.

Az után Böjtmás Havának kilentzedik Napján, MDCCXXX. Esztendőben az Isten meg-áldott egy kis Leánykámmal, kinek is a' Kereszttségben Klára Nevezet adatott, volt ez igen jó forma szép Test állású Gyermekek.

Ezekben az Esztendőkben sok terhes és nehéz Nyavalyákon mentem által, úgy-hogy sokszor voltam az Halál kapujában, fen-járolag hordozható Nyavalyák nélkül pedig egyszer sem voltam. De minden Nyavalyámat és Terhemet meg-könnyebítette nékem a' Házamban való tsendességem, mert az Én Urammal tsendes és igen kedves jó Életem volt. Ennek felette az Istennek Áldása-is Házunkon nagy volt, úgy-hogy ditselkedhetem az Én Istenem' Ditsőségére azzal, hogy semmiben nem hogy fogyatkozást de még kevés szükségét sem szenvedtem: a' menyiben lehetet mindennel Békességben kívántam élni: meg-szüksült Felebarátimat segíteni. A' kikkel pedig Én kívántam jól tenni, az Én Uram abban soha akadályt nem tett, nem-is bánta. Maga-is igen Barátságos Ember volt, Barátsága minden szín mutatás nélkül való; mások dolgára nem vigyázott, a' magáéhoz hozzá látott, mivel ez Országban igen híres jó Gazda-is volt. Senkiét nem kívánta, a magáét nem hagyta: egy szóval jó lelkü, Vallását igazán szerető Haza' Fia volt. Én hozzám az én Istenemnek Méltatlan Szolgálójához nagy Áldásai meg-köszönhetetlen Jó-téteményei vól-

tanak; mert Én ezekre érdemes nem voltam. A' Te Nevedé légyen hát Én Istenem, a' Te Nevedé mind ezekért a' Ditsőség mind Örökké.

Még kitsiny korokban Édes Gyermekeimet kezdettem taníttatni, remélvén hogy az Isten azokban nékem állandó Házat épített, igen nagy gyönyörüségem volt benne midőn annyira nevelhettem, hogy Tanulásokat-is láthatnám: kivált 'Sigmond volt Szívemnek kiváltképen való öröme, a' kit az Isten Testi külső szépsége mellett ideje felett való Böltességel-is és Engedelmességgel fel-rúházott volt. Valakik látták mindenek előtt kedvessége volt; azt-is jövendölték iránta, hogy nem fogom fel-nevekedését meg-érni; mert a' kiket az Isten idejek felett való Böltességgel és Kegyességgel fel-rúház, eleve magához szokta venni, mint az idején érő Gyümölcsöt hamarabb le szokták szakasztani. A' minémü szókat Én igen nehezen hallottam. Az Én Uram-is sokszor Könyves Szemmel mondotta: hogy ezen Gyermekeknek nem idejére való dolgai vagynak, fél rajta hogy mi abban nem sokáig fogunk gyönyörködni. De Én épen arra nem hajthattam Elmémet, hogy ettől való meg-fosztatásomról gondolkodnám. Mint-hogy a' Gyermekek-is, ép, erős, egészséges volt.

Az ő kérdezkedése gyakrabban az Vallás' dolgáról vagy a' Felsőbb Hatalmasságokról volt, úgy-hogy azt tsúdálkozva lehetett hallgatni. Mondotta sokszor melly nehéz néki hogy Haller Pál egy Test-vér véle, 's még-is nints azon egy Hitben Vallásban véle. De óh kimondhatatlan Keserőség! melly Engem találá MDCCXXXI-dik Esztendőben, Kis Aszszony Havának XI-dik Napján, tizen-három Napokig tartó Vér-hasi Nyavalya által ez Én Szemeimnek egész gyönyörüsége, Szívemnek vidámsága, kedves 'Sigmondom Én tolem el-véteék Életének épen Kilentzed-fél Esztendejében. Kivel-is Házamnak tovább való fen-maradásáról minden Reménségem el-múlék, mert Gábrisom felette gyenge lévén ahoz Reménség épen nem lehetett.

Ollyan volt ennek Halála-is, hogy-ha magam szüntelen mellette lévén nem láttam volna, el nem hihetném. Nem-is tudtam azt gondolni, hogy olly Gyenge Edényben az Isten olly nagy Kegyelmet tette volna le. Mihelyt meg-betegedet e' Világról egészszen el-vette Elméjét, 's minékünk-is vigasztalásul azt mondotta: Édes Atyám Uram! Édes Aszszonyom Anyám! tudom hogy ha Istennek a' tetszenék-is hogy én meggyógyúljak, azért kívánnák azt, hogy az én Istenemnek

Ditsőségére éljek, 's végre az én Istenemnek Szent Szinének látására által menyjek: már Istennek a' tetszik, hogy én tovább ne-éljek, hanem az Istenhez menyjek, az hová kedves Atyám Uram-is és kedves Aszszonyom Anyám-is jönnek, ott-is együtt lészünk az Istennél. Azért én érettem ne gyöt-rődjenek. Azzal mind a' kettönket közelebb hivott magához, és kezeinket meg-tsókolván botosánatotott kért. Az Én Uramra nézvén látá nagy keserüségét 's azt mondá: Atyám Uramat-is szánom; de még-is inkább szánom Aszszonyom Anyámat, mert Atyám Uram nem sokáig él. Azzal reám fordítván Szemeit, így szóla: Édes Aszszonyom Anyám! az Ur Isten minden Könyvhúllatásit kedves Aszszonyom Anyámnak szedje a' maga Tömlőjébe, és mikor az Emberi Reménség meg-szünik, akkor tsúdátalossan vigasztalja meg. Az után mondá: Én felettem Prédikáziót arról tégyenek: Az Ur Isten az én Világosságom 's Idvességem, 's hát kitől féljek? mert ha szintén egy felől ezer Ördög, más felől tiz ezer, állana-is, még sem félnék, mert engemet az én Jesusom meg-váltott, és én Övé vagyok, azért jövel hamar Édes Jesus én hozzám. Ehez hasonló Szavai igen sokak vóltanak, de nem Tzélom hogy ide minde-eket fel-irjak. A' Papot úgy kivánta hogy szüntelen mellette légyen és imádkoztassa.

Vala egy Német Inassa-is Pápista Vallású, mint-hogy im-már Németül-is tanúlt vólt annyira, hogy derekason beszéllet, ez mellé állván az Ágyának, mondja: hogy Isten gyógyítsa-meg. Arra azt feleli: Hallodé én nem félek az Haláltól úgy mint te, mert én tudom hogy mihelyt meg-halok, az én Lelkem mindjárt vitetik az Isten' Szine eleibe. De a' te Vallásod szerént te félhetsz, mert még a' te Lelkedet a' Purgátoriumba küldik. Másképen attól ne félj, mert az nintsen, hanem félj a Pokoltól.

Már ezt meg lehet minden Keresztyén Atyai és Anyai Szívet viselőnek gondolni, melly nagy Bánat és Keserüség lé-gyen Embernek illy jeles Gyermekeitől meg-fosztatni. Mi-is hogy inkább keserves Bánatúnkat enyhithessük, nem sokára Ker-tzesórán el-temetettük Házunknak egész gyönyörüségét.

Ezzel keserves Bánatúnknak nem lön vége; mert nem sokára Klárám elsöbben, és harmad Napra utánna Gáborom meg-betegszik Sorostélyjon Himlőben, kik-is ugyan azon MDCCXXXI. Esztendőben, Szent Mihály Havának XVII. Napján mind ketten el-halának. Gáborom Ebéd előtt kilentz és tíz Ora között Életének hetedik Esztendejében. Klárám

Dél után három és négy Ora között Életének második Esztendejében. Akár ki légy a' ki ezt szemléled, tsúdálva mondhatod: Oh Istennek nagy Ereje, ki a' nagy Erőtlenségben mutatja ki magát, mert ezt a' szörnyü kísértetett nem Emberi, hanem az Isteni Erő győzte-meg Én bennem. A' Te Kegyelmed volt az Én fájdalmas Szívemnek meg-erősítő Balsamomja, Édes Atyám!

Az Én Uramnak-is Egészsége bomlani kezdte, és bokros keserőségei miatt szemlátomást fogyni: a' Viz-kórság száraz Betegséggel együtt reá esék, ki mellet minden rendes külső eszközökkel való élest, mint-hogy Isten jó módot adott volt-is benne, véghez vittem: de nem tetszett Istennek megszentelni az eszközöket.

Az Én Uram-is Halála előtt minden dolgokról le vevén Elmjét, szüntelen az Istenhez való készüllettel töltötte Idejét. Engemet-is pedig mindenben kívánt készíteni terhes kísérteteimnek el-viselésére: sok dolgokat mint Okos Ember előre el-látván mi fog következni megmondotta, hogy ha úgy talál lenni mi tévő légyek. Testamentum tételében-is a' miben az Ország' Törvényével meg-egyezhett, mindenkben kívánt jó rendben hagyni.

Mint-hogy pedig akkor Fejér-vár-megyének Fő Ispánja volt, az utolsó Gyűlésen meg-mondotta hogy többször nagy Gyűlést nem gyűjtet; azért mindenkben számot vétetett a' kikkel illett, és minden dolgokat Irásban tévén, Nékem úgy adta kezemben, a' Vitzé Tisztek jelenlétekben, ezt mondván: Ezt tedd-el, mert azt tudom hogy senkinek semmijét el nem vettem, és szánt-szándékkal senkinek nem vétettem; de ez a' háládatlan Világ olyan, hogy a' kinek leg-többet szolgál az Ember a' fizet rosszszabbúl; az Én Hóltom után-is lehet olyan, hogy kíván Engemet meg-motskolni és Tégedet megkárosítani; azért abból el-igazithatod ha bajod lészen. A' Vitzé Tiszteknek pedig monda, bizony kegyelmeteket az Isten meg-veri, ha Hóltom után reám valamit fog és a' Feleségemet megszorítja. Mellyre mindnyájon ígérék magokat hogy nem tselekeszik: de a' felől meg-tselekedték; de Én mind azokra meg-tudtam felelni. Mert Engemet olyan formán készített kísérteteimre és sérelmes Özvegyi Életemre, mint a' ki Házától kevés Idöre el-távozik, és rendelést téssen a' Háza Népének mit tselekedjék.

Már Én mind ezeket minden Nap nagy keserőséggel szemlétem: végre Gyermekeim iránt való keserőségemet örömmel

félre tettem volna, csak az Én Uramnak Életét nyerhettem volna meg; de az Istennek a' sem tetszett; hanem fenn járó sinlődése után Ötöd Napi fekvése közt igen szép készüllettel mind végig való szóllással Én mellölem elvévé, ki nem irható keserüségemre Szebenben, MDCCXXXII. Esztendőben, Szent András Havának első Napján, és Engemet az én Istenem úgy hagyta, mint a' meg-szedett Szölöben való Kunnyót egyedül. Oh drága Kegyelem! melly Erőt adtál Énnékem az Én sok súlyos Keresztimnek el-viselésekre; lakozzál ez után-is Én bennem mind utolsó pihenésemig.